

НАН України, 2007. – 328 с.

4.Бубенко П.Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 295 с.

5.Кондратьев Н. Проблемы экономической динамики. – М.: Экономика, 1989. – 325 с.

6.Шумпетер И. Теория экономического развития: исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.

7.Федулова Л.І. Інноваційна економіка. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

8.Сідельнікова І.В. Проблеми формування інноваційної моделі економічного розвитку України // Управління розвитком. – 2006. – №5. – С.12-16.

9.Генералова Ю.В., Кульбака Н.О. Інноваційний аспект економічного зростання // Научные труды ДонНТУ. Вып.97. – Донецк, 2005. – С.23-35.

Отримано 15.10.2009

УДК 332.14

Т.В.БАЛИК, канд. екон. наук

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м.Луцьк

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ МІСТА

Розглядається поняття «конкурентоспроможність міста», наведено чинники, що впливають на конкурентоспроможність. Досліджено теоретичні основи управління конкурентоспроможністю міста як результату його конкурентних переваг. Особлива увага приділена інвестиційно-інноваційному розвитку міських територій.

Рассматривается понятие «конкурентоспособность города», приведены факторы, влияющие на конкурентоспособность. Исследованы теоретические основы управления конкурентоспособностью города как результат его конкурентных преимуществ. Особое внимание уделено инвестиционно-инновационному развитию городских территорий.

The notion city competitiveness is considered, the factors that influence the competitiveness are given. Theoretical principles of city competitiveness management as a result of its competitive advantages are investigated. Special attention is paid to the investment-innovative development of urban territories.

Ключові слова: конкурентоспроможність міста, чинники конкурентоспроможності, управління конкурентоспроможністю, потенціал міста, конкурентні переваги, стратегія.

Управління містом на основі минулого досвіду та централізації інформації призвело до виникнення ряду недоліків, що проявляються у відсутності механізмів самозабезпечення, проблемах містобудівного характеру, низького рівня соціально-економічного розвитку. Наявність і постійне зростання проблем у цих сферах вимагає своєчасної розробки управлінського інструментарію з урахуванням динаміки сучасних економічних процесів на основі формування конкурентного середовища.

Конкуренція, що є найважливішою ланкою всієї системи ринкового господарства, виступає рушійною силою економіки не лише окремого підприємства, а й міста, регіону, країни. В останні роки в результаті

зміни соціально-економічних умов в Україні відбувається зміна концепції управління містом. Змінюються цілі, мотиви, інтереси до питань розвитку міських територій, підвищуються самі вимоги до управління та ефективності господарювання міст. В цих умовах управління конкурентоспроможністю міста є важливим та першочерговим завданням органів місцевого самоврядування.

Якщо управління конкурентоспроможністю підприємства є достатньо вивченим питанням, то регіональний і макроекономічний рівень вимагають поглиблених досліджень. Складність завдання полягає не лише в розробці системи управління конкурентоспроможністю, наприклад, міста, а й у відсутності самого конкурентного середовища, який потрібно сформувати.

Вивченню проблем управління міськими територіями присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, в працях Ю.Гузченка [5], А.М.Мамедова, А.Осітнянка [12], А.Третяка [15] та інших авторів виокремлено підхід до управління містом як системою землеустрою.

Такі вчені, як Ю.Білоконь [2], Е.Дж.Блейклі [3], Є.Клюшніченко [8], Є.Куць [10] основну увагу зосереджують на питаннях стратегічного планування поселень, підкреслюючи вирішальну роль розвитку міст. В роботах Н.Павліхи [13], Г.Фільварова, Т.Нечаєвої, А.Плешкановської [17] розкрито проблеми гармонійного розвитку міст, що напряму пов'язано з прийнятою Концепцією сталого розвитку населених пунктів. Управління конкурентоспроможністю міста в працях наведених авторів не розглядається.

Питання оцінки конкурентного середовища, забезпечення конкурентоспроможності регіону є предметом дослідження багатьох науковців світу. Серед вітчизняних дослідників І.М.Вахович, З.В.Герасимчук [4], Л.Л.Ковальська [9], Т.В.Федак [16], в працях яких досліджено теоретико-методичні основи формування конкурентного середовища, визначено фактори, які впливають на рівень конкурентоспроможності регіону, розглядаються питання, пов'язані з формуванням конкурентних переваг регіону як необхідного елементу забезпечення його конкурентоспроможності. Регіон авторами розглядається в межах адміністративної області чи економічного району. Місто як об'єкт регіональних досліджень по управлінню конкурентоспроможністю вивчено недостатньо, що підкреслює актуальність проблеми.

Метою нашого дослідження є розгляд теоретичних аспектів управління конкурентоспроможністю міста. Досягнення мети здійснювалось через реалізацію наступних завдань:

- узагальнення підходів до визначення поняття «конкурентоспро-

- можність міста»;
- визначення чинників, що впливають на конкурентоспроможність міста;
- дослідження особливостей управління містом по створенню його конкурентних переваг.

Міста відрізняються за рівнем соціального, фінансово-економічного, містобудівного розвитку. Фактори, що визначають диференціацію, пов'язані з різним рівнем розвитку продуктивних сил та характеризують рівень конкурентоспроможності міста. До об'єктивних факторів виникнення диспропорцій включають: нерівномірність соціально-економічного розвитку; диференціацію розподілу капіталу за різними галузями; територіальні відмінності в забезпеченні природними і трудовими ресурсами, природно-кліматичні особливості; циклічні коливання, зміни в співвідношенні попиту та пропозиції.

Суб'єктивним фактором є помилки в стратегії і тактиці реформ та соціально-економічні прорахунки в економічній політиці на різних рівнях ієрархічної системи управління (народногосподарському, регіональному, галузевому) [11].

В місті завжди існує конкуренція за місцеві ресурси (земельні, трудові, мінеральні, водні, біологічні, рекреаційні тощо). Міста конкурують між собою за зовнішні ресурси. Це боротьба за державні дотації з метою поповнення міського бюджету, за інвесторів проєктів, за гранти міжнародних фондів, за туристів.

З аналізу опублікованих праць можна зробити висновок, що однозначного підходу до визначення поняття «конкурентоспроможність» немає.

Так, Ю.Б.Іванов конкурентоспроможність розглядає як певну систему, що складається з безперервно взаємодіючих факторів і характеризує ступінь реалізації потенційних можливостей об'єкта по надбанню та утриманню впродовж тривалого періоду часу конкурентної переваги. Вважає, що під конкурентоспроможністю слід розуміти не тільки ефективність, але і динаміку пристосування до змінних умов зовнішнього середовища [6].

Можливість ведення ефективної господарської діяльності і її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку – як узагальнюючий показник життєвої стійкості підприємства, його вміння ефективно використовувати свій фінансовий, виробничий, науково-технічний і трудовий потенціали розглядає конкурентоспроможність підприємства Н.І.Перцовський [14]. Ці підходи об'єктивно відображають суть конкурентоспроможності підприємства, проте не враховують особливостей управління містом.

Т.В.Федак під поняттям «конкурентоспроможність» розглядає зумовлену економічними, соціальними і політичними факторами позицію країни або товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках, яка за умов відкритої економіки може визначатися і як здатність країни (фірми) протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн [16].

Більшість науковців конкурентоспроможність регіону (в тому числі міста) пов'язують з наявними перевагами регіону [4, 9, 13].

Як можна зрозуміти з аналізу наведених визначень, основними ознаками конкурентоспроможності як одного з критеріїв ефективності економічного суб'єкта є:

- відносний (порівняльний) характер – конкурентоспроможність проявляється тільки через порівняння характеристик економічного суб'єкта з характеристиками інших суб'єктів даного ринку;

- релевантний характер критерію конкурентоспроможності, який означає, що траєкторія руху даного економічного суб'єкта (його конкурентна позиція) відносно інших суб'єктів може бути визначена тільки в межах релевантного зовнішнього середовища;

- часовий характер (динамічність) критерію конкурентоспроможності характеризує положення суб'єкта у конкурентному полі в координатах часу як результат його конкурентної діяльності [7].

На нашу думку, під поняттям *конкурентоспроможності міста* слід розуміти здатність міста витримувати конкуренцію в умовах ринкового середовища на основі наявних конкурентних переваг з метою першочергового доступу до внутрішніх і зовнішніх ресурсів.

Основними елементами та умовами, які створюють конкурентні переваги, окремі науковці називають: вигідне географічне розташування; високий природно-ресурсний потенціал; інвестиційну привабливість; високий рівень інноваційного розвитку; інтелектуальний та трудовий потенціали, високий рівень фінансового потенціалу [9].

Існує інший підхід, за яким конкурентоспроможність міста (у сенсі економічної потужності) залежить від конкурентоспроможності підприємств, розташованих в ньому. Відповідно, чинники конкурентоспроможності міста – це локалізаційні умови, що сприяють конкурентоспроможності підприємства [18]. З такими твердженнями погоджуємось частково, адже не лише підприємства формують потенціал міста.

Конкурентоспроможність міста – результат його конкурентних переваг за всім спектром проблем управління.

Отже, *управління конкурентоспроможністю міста* – це здатність державних та місцевих органів влади створювати й підтримувати конкурентні переваги міста через формування і реалізацію його потенціалу.

З огляду на це, об'єкт управління – місто – слід розглядати як складну, відкриту, квазірівноважну систему, що виконує промислові, організаційно-господарські, транспортні, культурні та інші функції, на яку впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори.

Зовнішніми факторами, які впливають на місто і потребують вивчення й аналізу, є:

- соціально-політичні та фінансово-економічні умови, що склалися;
- напрями Державної програми стратегічного розвитку;
- діюча законодавчо-нормативна база тощо.

Внутрішні фактори впливу включають:

- демографічну і соціальну структури міста;
- природно-геологічні умови;
- інженерні умови й ресурси;
- рівень управління;
- економічну привабливість галузей міста.

На нашу думку, для забезпечення конкурентоспроможності необхідна систематична робота по підвищенню всіх складових потенціалу міста (рисуюнок).

Всі розглянуті складові потенціалу міста, безумовно, є важливими при створенні конкурентних переваг. Проте, в умовах сьогодення особливу увагу слід приділяти зростанню інвестиційного та інноваційного потенціалів міста.

Однією з головних проблем інвестування в Україні є несприятливий порівняно з іншими країнами інвестиційний клімат. До негативних рис інвестиційного клімату в Україні слід віднести:

- нестабільність наявної нормативно-правової бази;
- неврегульованість корпоративних відносин, що виявляється, зокрема, у непрозорості діяльності акціонерних товариств, відсутності ефективної дивідендної політики;
- нерозвиненість фондового ринку та відсутність конкуренції в приватизаційних процесах;
- низька купівельна спроможність населення;
- висока частка тіньового сектору економіки, що робить неконкурентоспроможною продукцію офіційної економіки, корумпованість в органах влади.

Саме усунення цих негативних рис інвестиційного клімату може стимулювати інвестиційну активність в Україні та її регіонах. На макrorівні необхідно вирішувати питання вдосконалення правовідносин в інвестиційній сфері, підвищення інвестиційного іміджу України. Важливим напрямом забезпечення належного рівня конкурентоспроможно-

Чинники, які впливають на конкурентоспроможність міста

сті міста виступає його інвестиційна політика, яка повинна бути спрямована на:

- розвиток інвестиційної інфраструктури;
- створення сприятливої нормативно-правової бази для залучення іноземних інвестицій в економіку;
- стимулювання інвестиційної активності шляхом встановлення пільгового оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності, які інвестуються із внутрішніх джерел;

- складання планів, розробка регіональних програм залучення інвестицій;
- поліпшення корпоративного та державного управління, реформування адміністративної системи;
- усунення обмежень для залучення міжнародного капіталу та з метою активізації інвестиційної діяльності;
- удосконалення фінансової системи;
- проведення антикорупційних заходів;
- мінімізації політичних ризиків [1, 9].

Для підвищення інвестиційної привабливості міст необхідно мінімізувати дію негативних і депресивних факторів, стабілізувати політичну та економічну ситуацію; активізувати інформаційне ведення бізнесу в Україні; організовувати бізнес-форуми та конференції в тих містах країни, які є недостатньо охоплені співробітництвом, проте потребують залучення зовнішнього капіталу. Такі заходи дозволять підвищити інвестиційну привабливість регіонів України, разом з тим інвестиційний імідж країни в цілому.

Інноваційний розвиток міста досягається шляхом переорієнтації виробничого потенціалу на створення нових чи поліпшення існуючих виробів та технологій, розширення технологічних можливостей виробництва. Інноваційна діяльність спрямована на впровадження наукових розробок і досліджень у виробничу діяльність підприємств та випуск нової конкурентоздатної продукції й одночасно підвищення конкурентоспроможності міста, де зосереджене виробництво.

Для активізації інноваційних процесів необхідними є наступні заходи держави:

- створення ефективного механізму фінансування інноваційного розвитку підприємств та використання диверсифікованого інструментарію державної підтримки впровадження науково-технічних досліджень у виробництво;
- формування та розвиток інтелектуального потенціалу країни;
- розвиток інститутів інноваційної інфраструктури.

На рівні міста необхідно посилити науково-технічний потенціал шляхом:

- підтримки та сприяння розвитку інноваційно-активних підприємств;
- підвищення рівня співпраці підприємств різних галузей з науково-дослідними і дослідно-конструкторськими організаціями;
- зміцнення матеріально-технічної бази науково-дослідних і дослідно-конструкторських організацій, установ;
- впровадження сучасних інформаційних технологій;

- обґрунтування інноваційної стратегії міста;
- проведення семінарів, круглих столів спільно з підприємцями та інноваторами.

Таким чином, складні умови розвитку економіки характеризуються конкуренцією як всередині країни, так і на рівні регіону, міста. Посилення конкуренції виставляє нові вимоги до управління розвитком міст на основі забезпечення їх конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі. Створення і підтримання конкурентних переваг міста можливе через формування і реалізацію усіх складових його потенціалу: природно-ресурсного, трудового, економічного, інвестиційного, інноваційного, інфраструктурного, фінансового, туристично-рекреаційного, організаційно-управлінського.

Підвищення конкурентоспроможності міста сприятиме його соціально-економічному розвитку, забезпечить самофінансування та активізацію інвестиційно-інноваційних процесів на рівні регіону та країни.

1.Балик Т.В. Підвищення інвестиційної привабливості регіонів в умовах фінансової нестабільності // Актуальні проблеми ринкової економіки: Вісник Львів. держ. ін-ту новітніх технологій та управління ім. В'ячеслава Чорновола. Вип.6. – Луцьк, 2009. – С.14-20.

2.Білоконь Ю.М. Регіональне планування (теорія і практика). – К.: Логос, 2003. – 246 с.

3.Блейклі Е.Дж. Планування місцевого економічного розвитку. Теорія і практика: Пер. з англ. А.Кам'янець. – Львів: Літопис, 2002. – 416 с.

4.Герасимчук З.В., Вахович І.М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії сталого розвитку регіону. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 248 с.

5.Гузченко Ю.М., Петраковська О.С. Необхідність становлення процедури формування і реєстрації земельного сервіту в містах України // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2003. – №16. – С.57-62.

6.Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики. – Харьков: ХГЕУ, 1997. – 246 с.

7.Клименко С.М., Дуброва О.С., Барабась Д.О., Омеляненко Т.В., Вакуленко А.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства. – К.: КНЕУ, 2006. – 527 с.

8.Клошниченко Є.Є. Управління містом. – К.: КНУБА, 2003. – 260 с.

9.Ковальська Л.Л. Значення конкурентних переваг регіону у забезпеченні його конкурентоспроможності // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. Вип.20. – Львів, 2006. – С.350-355.

10.Куць Є.С., Куць С.В. Урбанізовані території. Методологія та практика планування і управління. – Мелітополь: Наук.-досл. і проект. ін-т містобудування Держбуду України, 2003. – 254 с.

11.Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка. – Львів: Магнолія 2006, 2007. – 562 с.

12.Мамедов А.М., Осітнянко А.П. Методологія управління територіальним розвитком міста // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2004. – №17. – С.178-183.

13.Павліха Н.В. Концептуальні засади просторового облаштування територій у контексті забезпечення їх сталого розвитку. // Регіональна економіка. – 2004. – №4. – С.95-105.

14.Перцовский Н.И., Спиридонов И.А., Барсукова С.В. Международный маркетинг. – М.: Высш. шк., 2001. – 239 с.

15.Третяк А.М. Управління земельними ресурсами та реєстрація землі в Україні. – К., 1998. – 224 с.

16.Федак Т.В. Регіональні фактори забезпечення конкурентоспроможності продукції: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Львів: ІРД НАН України, 2001. – 18 с.

17.Фільваров Г.Й., Нечаєва Т.С., Плешкановська А.М. Проблеми сталого розвитку населених пунктів України // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2001. – №9. – С.305-318.

18.Хвищун Н.В., Мороз О.Д. Фактори конкурентоспроможного розвитку міста // Матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика». – Луцьк, 2009. – С.429-430.

Отримано 16.11.2009

УДК 658.152 : 330.34 : 330.32

А.А.ШЕКШУЕВ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА – СТРАТЕГИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА»

Предлагается оригинальный подход к реализации эффективной структурной перестройки экономики региона, основанный на формировании конкурентоспособной инновационной экономики. Дается краткое изложение основных положений структурного механизма предлагаемой концепции.

Запропоновано оригінальний підхід до реалізації ефективної структурної перебудови економіки регіону, який ґрунтується на формуванні конкурентоспроможної інноваційної економіки. Дається стислий виклад основних положень структурного механізму запропонованої концепції.

The original approach to realization of effective structural reorganization of economy of the region, based on formation of competitive innovative economy is offered. The summary of substantive provisions of the structural mechanism of the offered concept is given.

Ключевые слова: еврорегион, инвестиции, инновации, инновационная деятельность, инновационная инфраструктура, инновационная экономика, инновационно-инвестиционная сеть региона, инновационно-инвестиционный цикл.

В решении задач выхода экономики региона из кризиса, обеспечения динамически устойчивого развития первостепенная роль принадлежит инновациям, инновационной деятельности, способным обеспечить непрерывное обновление технической и технологической базы производства, освоение и выпуск новой конкурентоспособной продукции, эффективное проникновение на мировые рынки товаров и услуг. Это требует реформирования всех сфер общественной жизни, и прежде всего, экономики.

Известно, что в основе каждой социально-экономической революции лежат свои специфические технологии, производственно-техноло-